CBOS

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
OŚRODEK INFORMACJI 693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23
UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET http://www.cbos.pl
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/111/2000

INSTYTUCJE WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LIPIEC 2000

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- W opinii publicznej przeważa przekonanie o braku skuteczności instytucji wymiaru sprawiedliwości. Dwie trzecie badanych (65%) jest zdania, że sądy i prokuratura działają nieskutecznie. Efektywność ich pracy pozytywnie ocenia tylko co szósty respondent (17%). Osoby, które w ostatnich pięciu latach zetknęły się z pracą sądów i prokuratury, znacznie częściej niż pozostałe uważają, że działają one nieskutecznie.

- Do przyczyn niskiej skuteczności sądów i prokuratury ankietowani najczęściej zaliczają niedostatki obowiązującego w Polsce prawa, a także korupcję, łapówkarstwo wymiaru sprawiedliwości. Nieco rzadziej wskazują na obawę sędziów i prokuratorów przed przestępcami.

- W ciągu ostatnich pięciu lat co piąty Polak (19%) został okradziony, 13% zostało oszukanych, a u 8% dokonano włamania. Mniej liczne grupy badanych były ofiarami rabunku lub pobicia.

- Ogółem w ostatnich pięciu latach jedna trzecia (32%) Polaków padła ofiarą jakiegoś przestępstwa. Ofiarami przestępstw częściej są mężczyźni niż kobiety, częściej mieszkańcy wielkich miast niż osoby żyjące w małych miastach i na wsi, częściej respondenci najlepiej sytuowani niż ci o dochodach średnich i niskich.

Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia" (121), 1-6 czerwca 2000, reprezentatywna próba losowo-adresowa dorosłych mieszkańców Polski (N=1098).

Większość ankietowanych (70%) uważa, że Polska jest krajem, w którym nie żyje się bezpiecznie[1]. Wydaje się, że jedną z postrzeganych przyczyn wzrostu przestępczości jest niewydolność wymiaru sprawiedliwości. Sądy i prokuratura uzyskują najgorsze notowania spośród instytucji niepolitycznych[2]. W czerwcowym badaniu[3] staraliśmy się wykazać, jak oceniana jest efektywność instytucji wymiaru sprawiedliwości i jakie wyobrażenia o nich przyczyniają się do takich ocen. Jednocześnie interesował nas wpływ, jaki może mieć na te opinie bezpośrednia styczność z działalnością sądów i prokuratury.

OCENA SKUTECZNOŚCI SĄDÓW I PROKURATURY

Niemal dwie trzecie (65%) respondentów jest przekonanych o braku skuteczności sądów i prokuratury, przy czym znaczny odsetek (30%) sądzi, że instytucje wymiaru sprawiedliwości działają zdecydowanie nieskutecznie. Jedynie co szósty ankietowany (17%) pozytywnie ocenia efektywność pracy sądów i prokuratury.

---

[1] Por. komunikat CBOS „Czy w Polsce żyje się bezpiecznie?", kwiecień 2000.
[2] Por. komunikat CBOS „Instytucje publiczne w opinii społecznej", czerwiec 2000.
[3] Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia" (121) przeprowadzono w dniach 1-6 czerwca 2000 na 1098--osobowej reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

CBOS

RYS. 1. **CZY, PANA(I) ZDANIEM, SĄDY I PROKURATURA DZIAŁAJĄ SKUTECZNIE CZY TEŻ NIESKUTECZNIE?**

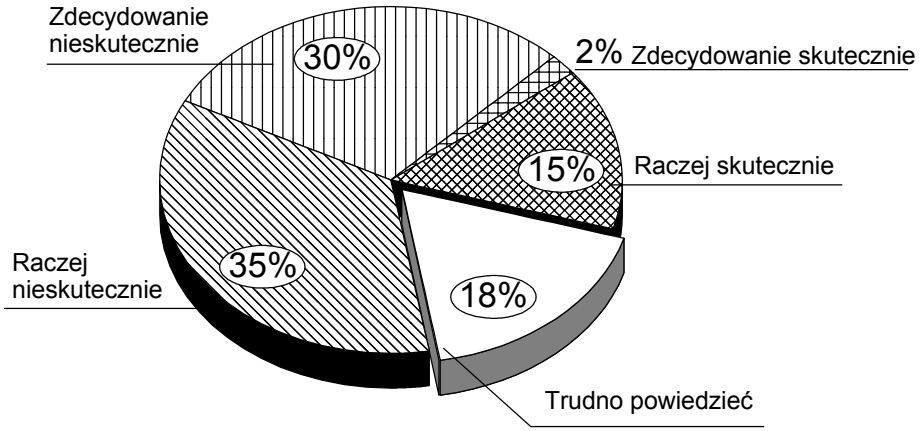

Osoby mieszkające na wsi mają nieco lepsze zdanie o funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości niż mieszkańcy miast, zwłaszcza największych. Co piąty mieszkaniec wsi i jedynie co dziesiąty badany żyjący w mieście liczącym ponad pół miliona mieszkańców dobrze ocenia efektywność sądów i prokuratury. Jest to zapewne związane z faktem, że mieszkańcy wsi dużo lepiej oceniają bezpieczeństwo swojej najbliższej okolicy niż mieszkańcy ośrodków miejskich, szczególnie tych największych[4].

Wraz z wykształceniem rośnie sceptycyzm wobec skuteczności sądów i prokuratury. Przekonanie, że instytucje te nie działają efektywnie, podziela połowa (52%) ankietowanych z wykształceniem podstawowym, ponad dwie trzecie osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym i średnim (po 69%) oraz przeszło cztery piąte (83%) absolwentów szkół wyższych.

Badani, którzy w ostatnich latach zetknęli się z pracą sądów i prokuratury, znacznie częściej niż pozostali źle oceniają ich efektywność. Ponad trzy czwarte (77%) tych, którzy mieli kontakty z pracą instytucji wymiaru sprawiedliwości (składali zeznania, byli świadkami, pokrzywdzonymi, oskarżonymi itp.), jest zdania, że sądy i prokuratura działają nieskutecznie.

[4] Por. komunikat CBOS „Czy w Polsce żyje się bezpiecznie?" cyt. wyd.

Tabela 1

Czy, Pana(i) zdaniem, sądy i prokuratura działają skutecznie czy też nieskutecznie?	Czy w ciągu ostatnich pięciu lat miał(a) Pan(i) kontakty z pracą sądów lub prokuratury?	
	Tak	Nie
	w procentach	
Skutecznie	17	17
Nieskutecznie	77	62
Trudno powiedzieć	6	21

Najczęstszą postrzeganą przyczyną niskiej skuteczności sądów i prokuratury są niedostatki obowiązującego w Polsce prawa. Zdecydowana większość (87%) respondentów uważających, że wymiar sprawiedliwości działa nieefektywnie (57% ogółu badanych) wskazuje złe prawo jako jedną z przyczyn ich nieskuteczności, a niewiele mniejszy odsetek (82%, tj. 53% ogółu badanych) - korupcję, łapówkarstwo wymiaru sprawiedliwości. Kolejne miejsce wśród najczęściej postrzeganych przez respondentów przyczyn nieskuteczności tych instytucji zajmuje obawa sędziów i prokuratorów przed przestępcami.

Tabela 2

Dlaczego, Pana(i) zdaniem, sądy i prokuratura są nieskuteczne? Czy przyczyną ich nieskuteczności może być:	Wskazania	
	osób uważających, że sądy i prokuratura działają nieskutecznie (N=718)	ogółu badanych
	w procentach	
- złe prawo	87	57
- korupcja, łapówkarstwo	82	53
- obawa przed przestępcami	71	46
- brak chęci ze strony sędziów i prokuratorów	58	38
- braki kadrowe i niedofinansowanie	52	34
- niedostateczne kwalifikacje sędziów i prokuratorów	26	17

Więcej niż co drugi badany dostrzegający nieefektywność sądów i prokuratury uważa, że pracownikom tych instytucji brakuje motywacji do sprawnego wykonywania obowiązków zawodowych. Nieznacznie niższy odsetek za jedną z przyczyn istniejącego stanu rzeczy uznaje braki kadrowe i finansowe.

Badani mają stosunkowo dobre zdanie o kwalifikacjach sędziów i prokuratorów: jest to najrzadziej wybierana przyczyna niedostatecznej skuteczności instytucji wymiaru sprawiedliwości. Jedna czwarta respondentów przekonanych o nieefektywności tych instytucji (17% ogółu badanych) sądzi, że przyczyną braku skuteczności mogą być niedostateczne kwalifikacje osób wykonujących zawód sędziego i prokuratora.

Powyższe wnioski znajdują potwierdzenie w odpowiedziach respondentów na pytanie o ocenę systemu prawnego kraju. Zdecydowana większość (71%) badanych opowiada się za gruntownymi zmianami prawa obowiązującego w Polsce. O tym, że istniejące przepisy, jeżeli będą konsekwentnie egzekwowane, stwarzają możliwości walki z przestępczością, przekonany jest tylko co piąty respondent (20%). W ciągu ostatniego roku akceptacja istniejącego systemu prawnego uległa osłabieniu, co znalazło wyraz w 5-punktowym spadku odsetka osób uważających, że wystarczy jedynie konsekwentnie i stanowczo egzekwować obowiązujące przepisy.

Tabela 3

Które z poniższych stwierdzeń jest najbliższe Pana(i) opinii?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	VI 1999	VI 2000
	w procentach	
Prawa w Polsce nie trzeba zmieniać, wystarczy konsekwentnie i stanowczo stosować obowiązujące przepisy	25	20
Prawo w Polsce wymaga wielu poprawek, zmian i uzupełnień	69	71
Trudno powiedzieć	6	9

Ci, którzy w ciągu ostatnich pięciu lat padli ofiarą przestępstwa, nieco gorzej niż pozostałe osoby oceniają polskie prawo. Trzy czwarte ofiar przestępstw sądzi, że polski system prawny wymaga gruntownej przebudowy, pozostali nieco rzadziej zgadzają się z taką opinią.

Tabela 4

Które z poniższych stwierdzeń jest najbliższe Pana(i) opinii?	Wskazania	
	ofiar przestępstw	pozostałych osób
	w procentach	
Prawa w Polsce nie trzeba zmieniać, wystarczy konsekwentnie i stanowczo stosować obowiązujące przepisy	18	21
Prawo w Polsce wymaga wielu zmian, poprawek i uzupełnień	76	69
Trudno powiedzieć	6	10

KIM SĄ OFIARY PRZESTĘPSTW

W ostatnich pięciu latach co piąty Polak (19%) został okradziony, 13% zostało oszukanych, a u 8% respondentów dokonano włamania. Mniej liczne grupy badanych były ofiarami rabunku, pobicia lub innego przestępstwa.

Tabela 5

Czy w ostatnich pięciu latach zdarzyła się Panu(i) któraś z wymienionych niżej sytuacji?	Odsetki odpowiedzi twierdzących (według terminów badań)	
	VI 1999	VI 2000
Ukradziono Panu(i) coś	22	19
Został(a) Pan(i) oszukany(a)	13	13
Dokonano u Pana(i) włamania (do domu, mieszkania lub budynków gospodarczych)	9	8
Został(a) Pan(i) napadnięty(a) i obrabowany(a)	4	4
Został(a) Pan(i) pobity(a) lub umyślnie zraniony(a)	4	3
Stał(a) się Pan(i) ofiarą innego przestępstwa	4	5

Ogółem w ciągu ostatnich pięciu lat jedna trzecia (32%) Polaków padła ofiarą jakiegoś przestępstwa.

Stopień zagrożenia przestępczością uzależniony jest od płci, miejsca zamieszkania i warunków materialnych respondenta. Ofiarami przestępstw częściej są mężczyźni niż kobiety: blisko dwie piąte mężczyzn i jedna czwarta kobiet deklaruje, że w ostatnich pięciu latach przydarzyła się im jedna z wymienionych wyżej sytuacji.

Zagrożenie przestępczością jest największe w wielkich miastach. Ponad połowa respondentów zamieszkałych w ośrodkach miejskich liczących powyżej pół miliona mieszkańców padła ofiarą jakiegoś przestępstwa. W mniejszych miastach ofiary przestępstw stanowią około jednej trzeciej badanych, natomiast na wsi jest ich jeszcze mniej (21%).

Respondenci najlepiej sytuowani są ofiarami przestępstw znacznie częściej niż ci o przeciętnych i niskich dochodach. Szczególnie zagrożoną grupą są prywatni przedsiębiorcy: ponad połowa z nich deklaruje, że przydarzyła się im przynajmniej jedna z wymienionych wyżej sytuacji.

	CBOS
Badani, którzy padli ofiarą przestępstwa (według grup socjodemograficznych)	
Ogółem	**32%**
Płeć	
Mężczyźni	38%
Kobiety	26%
Miejsce zamieszkania	
Wieś	21%
Miasto do 20 tys. mieszkańców	30%
20-100 tys.	32%
101-500 tys.	38%
501 tys. i więcej	57%
Dochody na jedną osobę	
Do 275 zł	25%
276-399 zł	26%
400-549 zł	27%
550-799 zł	35%
Powyżej 799 zł	47%

★

★ ★

W ocenie przeważającej części respondentów, sądy i prokuratura działają nieefektywnie. Osoby, które w ostatnich pięciu latach miały kontakt z ich pracą, uważają tak częściej niż pozostałe. Do przyczyn braku skuteczności instytucji wymiaru sprawiedliwości ankietowani najczęściej zaliczają złe prawo, korupcję i łapówkarstwo, nieco rzadziej wskazują na obawę sędziów i prokuratorów przed przestępcami. Zdecydowana większość badanych sądzi, że przepisy prawa w Polsce wymagają wielu zmian, poprawek i uzupełnień.

Opracował

Michał WENZEL